

At være et produkt af tidens trend

– arkæologiuddannelsen på Aarhus Universitet

Peter Moe Astrup, stud. mag. i forhistorisk arkæologi

Gennemgår man artiklerne i Arkæologisk Forum, har et ofte tilbagevendende tema været manglen på refleksiv arkæologi og problemet med den vedvarende positivistiske feltpraksis. Universiteterne har i denne sammenhæng et stort ansvar i kraft af, at det er her de nye arkæologer skoles. Jeg synes derfor, det kunne være på sin plads at berette om, hvordan jeg, som kandidatstuderende på Aarhus Universitet opfatter det teoretiske, empiriske og metodiske grundlag som uddannelsen giver.

Nærværende artikel lægger op til debat om hvilke kvalifikationer de nyuddannede arkæologer besidder i forhold til ældre generationer og omvendt. Det er imidlertid på ingen måde formålet med dette indlæg at jeg vil gøre mig til dommer over hvad der er godt og dårligt ved arkæologiuddannelsen før og nu. Derimod at undersøge hvordan indholdet i uddannelsen gradvist har ændret sig og dermed de kvalifikationer nyuddannede arkæologer besidder.

Studieordninger afspejler den tid de er skrevet i og repræsenterer samfundets strategier og ideologier i form af ministerielle bekendtgørelser. Studieordningerne giver derfor et godt indblik i, hvad man forventer af faget og hvad man fra højeste instans ønsker, at de nyuddannede arkæologer skal have tilegnet sig af kompetencer og viden. For at identificere udviklingen i uddannelsen har jeg gennemlæst tidligere studieordninger med det formål at sidestille disse med de seneste udgaver og med mine personlige erfaringer med uddannelsesstrukturen i praksis. Alle personlige betragtninger bygger på erfaringer alene fra Aarhus Universitet.

Empiri og udenadslære kontra metode og teori

I tilknytning til dette indlæg har jeg forhørt mig blandt medstuderende om deres opfattelse af arkæologiuddannelsen. Generelt er opfattelsen meget positiv. Et faktum, som dog gør sig gældende for en meget stor andel af de studerende er, at de er blevet forundret over hvor lille en del af undervisningen, som specifikt omhandler genstandslære og kulturudvikling.

En gennemlæsning af tidligere studieordninger viser da også klart, at den empiriske del, dvs. genstands- og kulturudviklingslære, er nedprioriteret betragteligt. Et eksempel på dette ses ved at man i 1999 brugte hele det første studieår på en almen gennemgang af tiden fra ældre stenalder til vikingetid. Da jeg selv i 2006 skulle gennemgå kulturudviklingen blev dette gjort på den halve tid. Én eksamen, hvor pensum dækker hele den forhistoriske kulturudvikling (dvs. fra istid til vikingetid, samt naturvidenskabelige metoder) sætter sine naturlige begrænsninger for detaljeringsgrad. En del studerende, inklusiv jeg selv, fandt ikke denne gennemgang dybdegående nok. Problemet er, som jeg ser det, at dette ikke udgjorde en introduktion, men den egentlige undervisning i kulturudvikling på bacheloruddannelsen. Hvis ikke kendskabet til empirien er stort nok, kan det være vanskeligt at erkende fagets vigtige problemstillinger og videnshuller samt at anvende teorien.

I den seneste studieordning fra 2010 har man igen valgt at opprioritere kulturudviklingen. Dette er en rigtig god udvikling foranlediget af en erkendelse og erfaring af, at studerende ikke opnåede det fornødne empiriske kendskab på et semester. Retfærdigvis skal det dog fremhæves, at der i stedet for undervisning i kulturudvikling blev udbudt andre fag, som har givet andre kvalifikationer. Samt at man på kandidatuddannelsen igen beskæftigede sig med kulturudviklingen i temaområder, hvorved man fik udbygget sit empiriske kendskab. Det er min opfattelse, at man i takt med at have

nedprioriteret det empiriske aspekt har opgraderet det teoretiske og metodiske felt. På bacheloruddannelsen bliver den studerende grundigt introduceret i paradigmatteori, begreber som positivisme, processualisme og postprocessualisme, samt basale socialantropologiske grundbegreber og samfundsmodeller. Et teoretisk grundlag, som er centralt for at kunne forstå den udgravningsmetodik samt litteratur, som anvendes og genereres i faget. Teori og metodeundervisning er imidlertid ikke et nyt fænomen i uddannelsen. Det nye er, at det metodiske i dag er opprioriteret betragteligt i forhold til tidligere. Dette fremgår meget tydeligt af målsætningerne i studieordningerne.

Ved at nærlæse studieordningerne får man den opfattelse at faget på mange måder har gennemgået et generelt skift fra en (tysk) empirisk tilgang hen imod en mere angelsaksisk orientering. Dette indebærer, at der fokuseres mere på at give de studerende kompetencer frem for viden og udenadslære. Der fokuseres i høj grad på at de studerende skal være problematiserende videnskritiske og stille spørgsmål ved de anvendte udgravningsmetoder og tolkninger. Dette kommer f.eks. til udtryk i fag som "Eksplorativ dataanalyse", hvor de studerende undervises i at gennemskue manipulation ved fremstilling af data/tolkninger. Fagene er sammensat og placeret på en sådan måde, at de giver de studerende kompetencer i hele forskningsprocessen fra udgravning til efterfølgende bearbejdning og publicering.

Feltarkæologiske kompetencer

Den tre uger lange uddannelsesudgravning er et meget vigtigt uddannelsesforløb, eftersom det er her hovedparten af de studerende for første gang stifter bekendtskab med det praktiske feltarbejde. Kvaliteten af den udgravningsdokumentation der genereres i felten afhænger af arkæologens uddannelse og erfaring. Hvordan uddannelsesudgravningen bliver anskuet fra universitetets side har derfor stor betydning for hvordan de studerende vil anskue dette arbejde fremover.

Uddannelsesgravningen fungerer som et mødested mellem praksis, metode og de teoretiske videnskabsidealener. Et aspekt der derfor før og efter udgravningen gøres meget ud af i undervisningen er, at de studerende forstår problematikkerne ved at generere udgravningsdokumentation. Som et led i denne

udvikling har de studerende siden 2006, efter endt uddannelsesudgravning, skullet skrive en udgravningsberetning efter KUAS' retningslinjer, digitalisere planer i Mapinfo/ArcGis mm. For at de studerende er i stand til at udføre sådanne opgaver, samt for at imødekomme museumsbranchens behov generelt, er metodeundervisningen og arbejdsmarkedsorientering de seneste år blevet stærkt opprioriteret. Selv oplevede jeg beretningsskrivningen som et meget relevant og interessant forløb, som dertil sikrer at alle færdiguddannede, som minimum, har skrevet en udgravningsberetning.

Jeg har selv deltaget i to uddannelsesudgravninger, som studerende og senere som medhjælper. I begge tilfælde blev uddannelsesudgravningen organiseret som en forskningsudgravning. Der blev opfordret til refleksion i felten og det blev gjort klart for de studerende, at der bag enhver observation ligger en fortolkning. Udgravningslederen sørgede for, at de studerende jævnligt blev samlet for at reflektere over fremgangsmåde og tolkning. De anvendte dokumentationsprincipper på uddannelsesudgravningerne var dertil en videreudvikling af de traditionelle. Forhåbentlig vil dette være medvirkende til at skabe en øget debat om dokumentation og refleksion i felten, når de studerende efter uddannelsesgravningen skal introduceres i andre metoder.

Selve uddannelsesudgravningen er ikke et nyt fænomen på uddannelsen. Men ikke desto mindre er det vidt forskellige kvalifikationer, de studerende ifølge studieordningerne har skullet tilegne sig igennem tiderne ved at følge dette kursus. Således var der f.eks. i 1995 bekendtgørelsen udelukkende fokus på at de studerende skulle beherske udgravningsteknikkerne herunder profilbeskrivelse og museal journalisering. I de seneste studieordninger skal den studerende derudover udvise forståelse for fortolkningens rolle i udgravningen. At dette ses nedfældet i studieordningen, opfatter jeg som et direkte udtryk for en bevidsthed om at udbrede det reflekterende aspekt i feltarkæologien. De studerende bliver på denne måde "opdraget" til at angribe udgravningen som en refleksiv forskningsopgave, samt at tage stilling til hvilken teoretisk baggrund dette gøres ud fra. Og det er vel egentlig det, som i de seneste års debat er blevet efterlyst i dansk feltarkæologi. Det er således min opfattelse,

at uddannelsesudgravningen fungerer som en god rollemodel for efterfølgende udgravninger, fordi udgravningen her angribes som forskning.

Tværfaglige kompetencer

Siden 1995 har alle bachelorer skullet være to-faglige, hvilket har betydet, at man det tredje og sidste år på bacheloruddannelsen har fulgt et andet fag end forhistorisk arkæologi. Den oprindelige mening bag tilvalgsfaget er ikke, at det skal være relevant i forhold til hovedfaget, men at den studerende skal opbygge kompetencer på et helt andet område end arkæologi. Tilvalgsfagene bruges dog fortrinsvis til at opbygge kompetencer inden for grene af arkæologien. Hovedparten følger fag som f.eks. biologisk antropologi, museologi, kognitiv semiotik og ca. 10 % følger et studieophold i udlandet..

Den generelle stemning blandt studerende er, at de fleste gerne ville være blevet på stamfaget på tilvalgsåret og fortsætte med at beskæftige sig med arkæologi. Mange synes, det er meget at bruge 1/3 del af bacheloruddannelsen på et andet fag og vælger derfor de fag, som er relevante i forhold til hovedfaget. Selv har jeg på bachelordelen som tilvalg fulgt et ArcGis forløb, taget kurser i akademisk skriftlig- og mundtlig formidling samt i Museologi (museumslovgivning mm). Ved individuelt at tilrettelægge forløbet i stedet for at vælge en af de udbudte pakked løsninger, fik jeg mulighed for at lave bachelorprojektet i forhistorisk arkæologi. I 2009 var der 5 ud af 15, der benyttede sig af denne mulighed og lavede bachelorprojekt på forhistorisk arkæologi. De resterende 10 har kun modtaget to års undervisning i forhistorisk arkæologi, hvorefter de har fulgt et andet fag og aflagt deres bacheloropgaver på dette fag. I den seneste studieordning fra 2010 er bachelorprojektet imidlertid igen fastlagt på forhistorisk arkæologi. Det er en stor styrke for uddannelsen, eftersom dette sikrer, at en del af suppleringsåret bruges på at kvalificere sig i arkæologi.

På kandidatuddannelsen får den studerende mulighed for enten at tage valgfag eller komme i praktik på et museum. Selv skal jeg følge tre fag på den marinarkæologiske uddannelse i Esbjerg. Der er således rig mulighed for at kombinere forskellige aspekter af arkæologien og på denne måde specialisere sig i fag, som ikke bliver udbudt på stamfaget. Tilbage står så spørgsmålet, hvorvidt man igennem tværfagligheden er blevet mere kvalificeret til arbejdsmarkedet? Og om de kompetencer, der er mistet på bekostning af tilvalgsfaget får negative konsekvenser i forhold til det praktiske arkæologiske felt og den arkæologiske forskning? Det vil jeg lade det være op til aftagerinstitutionerne at vurdere. Et klart skift i studieordningernes indhold viser imidlertid, at fokus er ændret på en række områder.

Den nuværende uddannelse ser jeg som en oprioritering af teori, naturvidenskab, udgravningsmetode, GIS-kundskaber og tværfaglighed. De nyuddannede vil i højere grad end tidligere have specialiseret sig igennem tilvalgsfag på bachelor- eller kandidatuddannelsen. De har derimod ikke i samme omfang som tidligere beskæftiget sig med genstandslære, kronologi og kulturudvikling. Som nyuddannet arkæolog vil i hvert fald de praktiske og metodiske dele af de nytillærte kvalifikationer hurtigt blive udbygget igennem praktisk arbejde, mens andre kvalifikationer, som f.eks. teori, nok ikke i samme grad vil blive udbygget efter endt uddannelse. Universiteterne skal derfor sikre et passende forhold mellem de kvalifikationer som primært skal anlægges på universitetet, og de, som man kan videreudvikle efter ansættelse i museumsbranchen. Det er min opfattelse, at man med den seneste studieordning fra 2010 har været i stand til at komme med et meget kvalificeret bud på en sådan studieordning.